

ADVOKÁTSKÁ KAN
CELÁRIA ATTORNE
YS AT LAW RECHTS
ANWALTSKANZ
LEI STUDIO LEGALE

VYBRANÉ OTÁZKY NAVRHOVANÝCH ZMIEN PRÁVNEJ ÚPRAVY PREHLIADOK MŔTVÝCH

Košice, 10.03.2017

Predkladaná právna úvaha bola vypracovaná h&h PARTNERS, advokátska kancelária s.r.o. ako pracovný dokument určený pre interné potreby a použitie Slovenskej spoločnosti všeobecného praktického lekárstva (ďalej ako „klient“).

h & h PARTNERS, advokátska kancelária s.r.o.

ZAMERANIE ANALÝZY

Na základe Vášho zadania Vám predkladáme právne posúdenie súčasnej právnej úpravy prehliadok mŕtvych a jej odrazu v jednotlivých právnych predpisov Slovenskej republiky. V tejto časti analýzy sa zameriavame aj na zhodnotenie právnej úpravy v optike existencie povinnosti vykonať prehliadku mŕtveho.

Súčasťou posúdenia je aj sumarizácia reglementácie týkajúcej sa prehliadok mŕtvych v českej republike.

V poslednej časti nášho stanoviska sa venujeme návrhu zmeny právnej úpravy.

1/ VŠEOBECNE O ÚDZS A ÚPRAVA PREHLIADOK MŕTVYCH V RÁMCI SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ďalej ako „ÚDZS“) bol zriadený v roku 2004. Jeho hlavnou úlohou je dohľad a kontrola zdravotných poisťovní a poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a taktiež regulácia súdno-lekárskej činnosti. Jeho činnosť je upravená v zákone č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou (ďalej ako „zákon o dohľade“). Čo sa týka vzťahu medzi ÚDZS a zdravotníckym pracovníkom (lekárom), tak lekári najčastejšie prichádzajú „do styku“ s ÚDZS pri prešetrovaní, či zdravotná starostlivosť bola poskytnutá správne.¹ Teda v rámci prešetrovania dochádza k administratívne konaniu, kde výsledok tohto konania (protokol, rozhodnutie) môže byť podkladom na začatie civilného konania, trestného stíhania alebo môže mať vplyv na pracovnoprávne vzťahy medzi poskytovateľom zdravotnej starostlivosti a jeho zamestnancami.

V rámci našej analýzy sa zameriame na manažment súdno-lekárskej činnosti ÚDZS. Tu ÚDZS **vykonáva pitvy, zabezpečuje prehliadky mŕtvych tiel a uhrádza pohrebnej služby alebo osobe, ktorá je blízkou osobou zomrelému, náklady na prepravu:**

- a) mŕtveho tela z miesta úmrtia na pitvu na príslušné patologicko-anatomické pracovisko a pracovisko súdneho lekárstva a späť z patologicko-anatomického pracoviska a pracoviska súdneho lekárstva do miesta úmrtia alebo do miesta pochovania, ak toto miesto nie je vzdialenejšie ako miesto úmrtia alebo do chladiaceho zariadenia pohrebnej služby, ak pohrebná služba bude zabezpečovať pohreb,
- b) darcu ľudského orgánu z miesta úmrtia na pitvu na príslušné patologicko-anatomické pracovisko a pracovisko súdneho lekárstva a späť z patologicko-anatomického pracoviska a pracoviska súdneho lekárstva do miesta pochovania alebo chladiaceho zariadenia pohrebnej služby, ak pohrebná služba bude zabezpečovať pohreb.

¹ § 4 ods. 3 zákona č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti: „poskytovateľ je povinný poskytovať zdravotnú starostlivosť správne. Zdravotná starostlivosť je poskytnutá správne, ak sa vykonajú všetky zdravotné výkony na správne určenie choroby so zabezpečením včasnej a účinnej liečby s cieľom uzdravenia osoby alebo zlepšenia stavu osoby pri zohľadnení súčasných poznatkov lekárskej vedy“.

Čo sa týka legislatívneho rámca, oznámenie úmrtia a prehliadku mŕtvych tiel môžeme nájsť v nasledujúcich právnych predpisoch:

- zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti
- zákon č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti
- zákon č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou
- zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore
- zákon č. 362/2011 Z.z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach
- zákon č. 131/2010 Z.z. o pohrebníctve
- zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon
- zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok
- metodické usmernenie č. 01/2014 k vykonávaniu prehliadky mŕtveho tela

Základným právnym predpisom regulujúcim prehliadku mŕtvych tiel je, už spomínaný, zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti (ďalej ako „ZoZS“). Hlavným účelom prehliadky tela je zistenie smrti, jej času a príčiny. Podľa ZoZS má lekár povinnosť zisťovať smrť v súlade so súčasnými poznatkami vedy. Ak lekár zistí, že došlo k trvalému zastaveniu dýchania a srdcovej činnosti alebo že došlo k nezvratnému vyhasnutiu všetkých funkcií mozgu, vtedy sa osoba považuje za mŕtvu.

2/ OZNÁMENIE ÚMRTIA

ZoZS rozdeľuje postup pri úmrtí na dve časti – prvou je oznámenie úmrtia, teda časť „predobhliadková“ a druhou časťou je samotná prehliadka zomrelého. V prípade oznamovania úmrtia je potrebné rozlišovať, či človek zomrel v zdravotníckom zariadení alebo mimo neho. Ak smrť nastala **mimo zdravotníckeho zariadenia**, platí tzv. všeobecná oznamovacia povinnosť, v rámci ktorej každý, kto sa akýmkoľvek spôsobom dozvedel o úmrtí alebo našiel telo, musí toto úmrtie oznámiť. No nemôže tak učiniť hocikde – smrť sa oznamuje najbližšiemu poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti, útvaru Policajného zboru alebo ošetrojúcemu lekárovi zomretého.

Čo sa týka upovedomenia rodiny zomretého a iných subjektov, to „má na starosti“ poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, ktorý oznamuje úmrtie bez ohľadu na to, či došlo k úmrtiu v zdravotníckom zariadení alebo mimo zdravotníckeho zariadenia (podľa § 41 ods. 2 ZoZS), a to:

- a) **osobám blízkym**² zomrelej osobe, pričom
 - ak takéto blízke osoby nie sú známe, úmrtie sa oznámi obci príslušnej podľa miesta trvalého pobytu alebo prechodného pobytu zomrelého,
 - ak trvalý pobyt alebo prechodný pobyt zomrelého nie je známy, úmrtie sa oznámi obci, v ktorej má zdravotnícke zariadenie, ktorému sa úmrtie oznámilo alebo v ktorom k úmrtiu došlo, miesto prevádzkovania.
- b) **ÚDZS,**

² **Blízkou osobou** je podľa § 116 Občianskeho zákonníka príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel. Iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.

- c) **príslušnému útvaru Policajného zboru** – to však len vtedy, ak smrť osoby nastala v zdravotníckom zariadení a táto osoba bola liečená v súvislosti s otravou, úrazom alebo poškodením zdravia, ktoré zavinila iná osoba, nakoľko je možné, že takéto úmrtie bolo spôsobené trestným činom.

Okrem týchto oznamovacích povinností má poskytovateľ zdravotnej starostlivosti ešte jednu povinnosť stanovenú v § 79 ods. 2 písm. a) zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti (ďalej ako „ZoP“). Ak teda dôjde k dokonanej samovražde, pokusu o samovraždu alebo ak je podozrenie, že na smrti sa podieľala iná osoba, musí poskytovateľ zdravotnej starostlivosti oznámiť tieto skutočnosti **prokurátorovi, vyšetrovateľovi alebo policajnému orgánu**. Porušenie tejto povinnosti sa trestá uložením pokuty až do 3319 EUR (orgánom príslušným na vydanie povolenia, ale i komorou príslušnou na vydanie licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe).

Na základe vyššie uvedených skutočností je možné konštatovať, že povinnosť oznámenia úmrtia patrí medzi základné povinnosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti tak, ako je to uvedené v ustanovení § 79 ZoP. V ods. 1 písm. a) daného ustanovenia je ustanovená povinnosť poskytovateľa zdravotnej starostlivosti dodržiavať osobitné predpisy pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Medzi osobitný predpis radíme aj ZoZS, v ktorom je koncipovaná povinnosť oznámiť úmrtie. Porušenie tejto povinnosti trestá orgán príslušný na vydanie povolenia (t.j. samosprávny kraj alebo Ministerstvo zdravotníctva SR) **pokutou** až do výšky 16 596 EUR.

V závislosti od okolností prípadu, v prípade porušenia vyššie uvedených povinností sa môže prehládajúci lekár dopustiť aj trestného činu, konkrétne **neoznámenia trestného činu** podľa §340 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona.

2.1/ Osobitné postupy týkajúce sa oznamovania úmrtia

Platná legislatíva Slovenskej republiky obsahuje aj osobitné postupy pri oznamovaní úmrtia – ide o úmrtie v cele policajného zaistenia, úmrtie účastníka klinického skúšania liečiv a úmrtie osoby umiestnenej v zariadení sociálnych služieb.

- **úmrtie osoby umiestnenej v cele policajného zaistenia (CPZ)**

V tomto prípade môže ísť o situácie, kedy osoba umiestnená v CPZ zomrie napr. v dôsledku ochorenia, ublíženia na zdraví alebo samovraždy. Vtedy policajt vykonávajúci ochranu CPZ musí podľa § 48 zákona č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore bezodkladne vyznamovať príslušného veliteľa útvaru Policajného zboru, pri ktorom je CPZ zriadená, a taktiež ďalšie osoby – lekára, príslušného prokurátora a niektorú z blízkych osôb zomretého, obci podľa trvalého pobytu (ak niet blízkych osôb), ak nie je známy trvalý pobyt, tak obci, kde k úmrtiu došlo.

- **úmrtie účastníka klinického skúšania liečiv**

Klinické skúšanie liekov je upravené v zákone č. 362/2011 Z.z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach. Tento zákon v § 40 hovorí o tzv. „závažných nežiadúcich okolnostiach“, medzi ktoré radí aj smrť účastníka skúšaného humánneho produktu/lieku. Oznámiť smrť má povinnosť skúšajúci (t.j. odborne zodpovedný lekár alebo zdravotnícky pracovník s odbornou spôsobilosťou na poskytovanie zdravotnej starostlivosti, ktorý vykonáva klinické skúšanie), a to zadávateľovi klinického skúšania (t.j. fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá vedie alebo financuje klinické skúšanie). Po oznámení skúšajúci zadávateľovi zašle podrobnú správu

o závažnej nežiadúcej udalosti (smrti) účastníka, ktorý sa identifikuje nie podľa osobných údajov, ale podľa priradeného kódového čísla.

- **úmrtie osoby umiestnenej v zariadení sociálnych služieb**

Zariadením sociálnych služieb sa rozumie napr. zariadenie pre seniorov, pre deti a dospelých so zdravotným postihnutím a pod. V takýchto zariadeniach často dochádza k úmrtiam, preto podľa § 5 zákona č. 131/2010 Z.z. o pohrebníctve má poskytovateľ zdravotnej starostlivosti a poskytovateľ sociálnej služby v zariadení sociálnych služieb s celoročným pobytom povinnosť bezodkladne oznámiť úmrtie blízkej osobe zomretého,

Ak osoba, ktorá zomrela v ústavnom zdravotníckom zariadení, bola pred smrťou umiestnená v takomto zariadení sociálnych služieb, vtedy má poskytovateľ zdravotnej starostlivosti ešte povinnosť oznámiť smrť tomuto zariadeniu sociálnych služieb.

3/ PREHLIADKA MŔTVEHO TELA

Na zabezpečenie jednotného postupu vykonávania prehliadky mŕtveho tela vydal ÚDZS v r. 2014 **metodické usmernenie č. 01/2014**, ktorým sa zrušilo predtým platné metodické usmernenie č. 9/15/2005. Podľa tohto (platného) usmernenia vykonáva prehliadku mŕtveho tela lekár poverený ÚDZS, teda ten, komu bolo vydané poverenie na výkon prehliadky. No to neplatí bezvýnimčne, existujú určité „kontraindikácie“ pre výkon prehliadky mŕtveho tela.

Znamená to, že aj keď lekár ústavného zdravotníckeho zariadenia disponuje poverením ÚDZS na výkon prehliadky, takúto prehliadku **nesmie vykonať**, ak v rámci poslednej hospitalizácie zomrelého:

- bol jeho ošetrojúcim lekárom,
- bol lekárom na oddelení, na ktorom zomrel,
- bol jeho operatérom,
- bol jeho anesteziológom, alebo
- bol konziliárom zomrelého.

Postup prehliadky mŕtveho tela sa líši podľa toho, kde smrť nastala – teda či osoba zomrela v zdravotníckom zariadení, alebo mimo zdravotníckeho zariadenia.

- **Prehliadka mŕtveho tela v zdravotníckom zariadení**

Prehliadku mŕtveho tela v tomto prípade vykonáva lekár, ktorému poskytovateľ zdravotnej starostlivosti oznámil úmrtie tejto osoby, a ktorý má vydané poverenie na prehliadku. Ak ide o také zdravotnícke zariadenie, v ktorého areáli sa nachádza súdnolekárske a patologicko-anatomické pracovisko ÚDZS,

prehliadku mŕtveho tela vykoná lekár tohto pracoviska po dohode s týmto zdravotníckym zariadením.³ Pri prehliadke mŕtveho tela v zdravotníckom zariadení platí výnimka spomenutá vyššie.

- **Prehliadka mŕtveho tela mimo zdravotníckeho zariadenia**

V tejto situácii vykonáva prehliadku lekár, ktorému:

- a) úmrtie bolo oznámené, a
- b) má poverenie na obhliadku od ÚDZS podľa § 42 ZoZS.

Tak, ako v predchádzajúcom prípade, aj tu nájdeme určité výnimky, kedy je lekár **vylúčený** z prehliadky mŕtveho:

- a) ak ide o lekára, ktorý bol ošetrovujúcim lekárom zomrelého, teda lekár, ktorý poskytoval zomrelému zdravotnú starostlivosť,
- b) lekár, ktorý je v príbuzenskom vzťahu k zomrelému.

V týchto dvoch prípadoch má dotýčny lekár povinnosť **požiadať iného** lekára o vykonanie prehliadky, no nemôže ísť o hocikákeho lekára – usmernenie hovorí, že musí ísť o najbližšieho lekára, ktorý disponuje poverením ÚDZS. Ak najbližšieho lekára niet, telo prehliadne tento ošetrojúci lekár/lekár v príbuzenskom vzťahu a vždy vykoná pitvu.

Ak existuje **podozrenie, že smrť bola spôsobená trestným činom**, vždy musí byť podľa § 156 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z.z. trestného poriadku (ďalej ako „TP“) telo okrem prehliadky aj pitvané. Pri takejto prehliadke a pitve sa priberajú dvaja znalci (lekári) podľa § 142 ods. 1 TP, nakoľko ide o skutočnosti obzvlášť zložité. Lekár, ktorý ošetroval mŕtveho počas choroby, ktorá predchádzala jeho smrti, nesmie byť ako znalec pribratý na prehliadku a pitvu tela. Prehliadku aj pitvu nariaďuje uznesením prokurátor alebo policajt. V takýchto prípadoch možno prikrôčiť k pochovaniu tela iba ak na to udelí súhlas prokurátor. Tento postup však platí len počas trestného stíhania, teda nebude sa uplatňovať pri každom jednom podozrení na násilnú smrť, nakoľko pribratie dvoch znalcov na prehliadku a pitvu tela patrí medzi dôkazné prostriedky trestného konania.

Zákon o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti v § 79 ods. 1 písm. w) stanovuje, že poskytovateľ zdravotnej starostlivosti je (cit.): „*vykonávať prehliadky mŕtvych tiel v súlade s osobitným predpisom 55a) a nariaďovať pitvy podľa osobitného predpisu 55b) na základe písomného poverenia vydaného úradom pre dohľad*“.

Ak Ministerstvo zdravotníctva SR alebo príslušný samosprávny kraj zistí, že došlo k porušeniu tejto povinnosti, uloží poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti **pokutu** až do výšky 663 EUR (§ 82 ods. 1 písm a/ - príslušnosť je daná tomu orgánu, ktorý vydal poskytovateľovi povolenie na prevádzkovanie ZZ). V zmysle aktuálne účinného znenia zákona o poskytovateľoch sa javí, že v prípade ak sa porušenia povinnosti dopustí poskytovateľ poskytujúci ZS na základe licencie pre výkon samostatnej zdravotníckej praxe (§ 10 zákona), tak mu nehrozí riziko uloženia pokuty (viď znenie § 82 ods. 2 zákona o poskytovateľoch).

³ Týchto pracovísk je dokopy desať a ich zoznam s uvedením adresy, kontaktu a mena vedúceho lekára je dostupný na: <http://www.udzs-sk.sk/web/sk/sudne-lekarstvo-a-patologicka-anatomia1>

Na webovom sídle ÚDZS pri jednotlivých pobočkách Úradu nájdeme zoznam prehliadajúcich lekárov, ktorí vykonávajú prehliadky mŕtvych tiel mimo zdravotníckeho zariadenia v rámci okresov a jednotlivých obcí s uvedením mena a priezviska lekára, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti a kontaktu. Ide nielen o lekárov súdnolekárskych a patologicko - anatomických pracovísk ÚDZS, ale aj o všeobecných lekárov pre dospelých, všeobecných lekárov pre deti a dorast a lekárov lekárskej služby prvej pomoci (LSPP).

Na základe vyššie uvedených skutočností možno povedať, že účelom prehliadky mŕtveho tela je určenie samotnej smrti, jej času a potvrdenie alebo vylúčenie domnienky, že smrť nastala ako dôsledok trestného činu (príčina smrti). Preto ak obhliadajúci lekár zistí, že s najväčšou pravdepodobnosťou smrť bola zapríčinená trestným činom alebo samovraždou (smrť násilná), musí úmrtie oznámiť príslušnému útvaru Policajného zboru.

Prehliadka mŕtveho tela sa „končí“ vydaním tzv. „Listu o prehliadke mŕtveho“. Okrem listu prehliadajúci lekár vyplní aj formulár nazývaný „správa o prehliadke mŕtveho“.

Problémy – nejasné nastavenie (sumár):

- a) **Na koho padá právna povinnosť?:** nejasné špecifikovanie subjektu povinnosti – ZoZS (§ 42) stanovuje, že obhliadku realizuje lekár na základe poverenia UDZS, na druhej strane ZoP túto povinnosť v § 79 ods. 1 písm. w/ ukladá poskytovateľovi (právne 2 rôzne subjekty). Uvedené hodnotíme ako zmätočné právne nastavenie
- b) **Vydanie poverenia:** zo zákonných predpisov nevyplýva exaktne špecifikovaná právomoc (i keď z kontextu ZoZS a ZoP je možné takýto zámer zákonodarcu dedukovať) vydať poverenie ako výsledok jednostranného „rozhodnutia“ UDZS, ako ani exaktne definovaná povinnosť na strane lekára a poskytovateľa ZS takéto poverenie „akceptovať“.
- c) Zmätočnému právnemu zakotveniu prispieva aj podľa nášho názoru nesprávne uvedený legislatívny odkaz uvedený v § 79 ods. 1 písm w/ ZoZS, ktorý hoci „vysvetľuje“ obsah povinnosti poskytovateľa, odkazujú na lekára povereného ÚDSZ (podľa § 42 ZoZS)
- d) Chýba zrozumiteľné právne nastavenie pravidiel pre stanovenie (výberu) zodpovedného lekára, ktorý má v určitom čase „službu“ (koho volať? na základe akých kritérií?)
- e) **Ochrana osobných údajov:** Zverejňovanie osobných údajov lekárov na stránkach pobočiek ÚDZS: právny základ na zverejnenie osobných údajov lekárov nie je jednoznačne určený, čo môže rezultovať aj v záver, že uvedenie osobných údajov bez súhlasu dotknutej osoby (daného lekára) môže byť v rozpore so zákona č. 122/2013 Z.z. o ochrane osobných údajov.

4/ PRÁVNA ÚPRAVA PREHLIADOK MŕTVYCH V ČESKEJ REPUBLIKE

V rámci Českej republiky je základným právnym predpisom upravujúcim podmienky oznamovania úmrtia a prehliadok mŕtveho tela **zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotných službách a podmínkach jejich poskytování**. V úprave tejto problematiky v optike našich susedov nájdeme aj niektoré spoločné znaky s našou právnou úpravou, no sme toho názoru, že česká úprava má prehľadnejšie a jasnejšie pravidlá.

a. Oznámenie a prehliadka mŕtveho tela

Uvedený zákon taxatívne vymedzuje v § 84 ods. 2 **osoby, ktoré zabezpečujú prehliadku mŕtveho**. Môže ísť iba o:

1. poskytovateľa zdravotnej starostlivosti v odbore všeobecné praktické lekárstvo a v odbore praktické lekárstvo pre deti a dorast. Títo poskytovatelia sú povinní vykonávať prehliadku **len u svojich registrovaných pacientov** (teda u tých, s ktorými majú uzatvorenú dohodu o poskytovaní zdravotnej starostlivosti) a to **iba počas pracovnej doby a v rozsahu vykonávania návštevých služieb** za podmienky, že vykonanie prehliadky mŕtveho **nenaruší poskytovanie zdravotnej starostlivosti**,
2. lekár vykonávajúci lekársku pohotovostnú službu alebo poskytovateľ, resp. lekár, s ktorým má príslušný kraj uzatvorenú zmluvu pre tieto účel – k tomuto kroku dôjde iba v prípade, že sa postup podľa bodu 1. neuplatní (teda napr. po pracovnej dobe, ak to naruší poskytovanie zdravotnej starostlivosti...),
3. poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, v ktorého zdravotníckom zariadení došlo k úmrtiu osoby,
4. poskytovateľ zdravotnej záchranej služby v prípade, ak k úmrtiu došlo pri poskytovaní prednemocničnej neodkladnej starostlivosti,
5. lekár ozbrojených síl ČR, ak ide o osoby, ktoré zomreli vo výcvikovom priestore alebo pri výkone vojenskej služby,
6. lekár väzenskej služby, ak ide o osoby, ktoré zomreli vo výkone väzby, trestu odňatia slobody alebo zabezpečovacej detencie. Ak takýto lekár nie je k dispozícii, prehliadku mŕtveho vykoná iný poskytovateľ zdravotnej starostlivosti podľa predchádzajúcich bodov.

Pozornosť treba upriamiť na § 110, ktorý hovorí o zodpovednosti kraja za organizáciu a zaistenie prehliadok mŕtvych, ktorí zomreli na území kraja a mimo zdravotníckeho zariadenia. V Českej republike sa s cieľom „odbremenit“ poskytovateľov a lekárov od obhliadajúcej povinnosti (okrem poskytovateľov uvedených v bode 1., 3., a 4.) začalo s prevádzkou tzv. koronárskej spoločnosti v rámci niektorých krajov (spoločnosť 1. KORONERSKÁ s.r.o.), ktorá zabezpečuje prehliadky mŕtvych v Moravskosliezskom, Plzenskom, Královohradeckom, Juhočeskom a Stredočeskom kraji. V ostatných, tu nevymenovaných krajoch, prehliadku zabezpečuje Zdravotnícka záchranná služba. Znamená to, že zákon iba explicitne stanovuje, že poskytovatelia zdravotnej starostlivosti majú povinnosť podieľať sa na zaistení pohotovostných služieb na základe žiadosti toho-ktorého kraja. Teda nie je presne stanovený spôsob, ktorým má kraj zabezpečiť organizáciu a zabezpečenie takejto pohotovostnej (záchranej) služby a prehliadky tiel zomretých, nakoľko ide o tzv. prenesenú pôsobnosť – zabezpečenie týchto prvkov je v „réžii“ každého kraja.

Zákon teda taktiež rozlišuje medzi úmrtím v zdravotníckom zariadení a úmrtím mimo zdravotníckeho zariadenia. Ak teda dôjde k úmrtiu alebo nálezu tela mimo zdravotníckeho zariadenia, oznámenie sa podáva poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti podľa bodu 1. alebo 2. predchádzajúceho textu. Ak títo poskytovatelia, resp. lekári nie sú oznamovateľovi známi, oznámenie o úmrtí alebo náleze tela sa vykoná zavolaním na číslo 112 (t.j. zjednotené celoeurópske tiesňové telefónne číslo). Možno konštatovať, že tak ako pri úprave Slovenskej republiky, aj tu sa uplatňuje tzv. všeobecná oznamovacia povinnosť.

Ak je podozrenie, že **úmrtie nastalo ako dôsledok samovraždy, trestného činu alebo za neznámych okolností, alebo ak totožnosť zomretého nie je známa**, prehliadajúci lekár má povinnosť bezodkladne informovať Políciu Českej republiky. Informovať Políciu ČR mu prináleží aj v tom prípade, ak mu nie sú známe blízke osoby zomrelého alebo ak síce známe sú, ale nebolo možné ich o smrti vyrozumieť.

b. Financovanie takýchto služieb

Zákon č. 48/1997 Sb. veřejném zdravotním pojištění upravuje problematiku úhrady prehliadky mŕtveho tela v ustanovení § 13. Podľa ods. 2 písm. h) daného ustanovenia a podľa ustanovenia § 39 sa za hradenú službu považuje aj prehliadka mŕtveho poistenca a pitva vrátane prepravy k najbližšiemu zmluvnému poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti, ktorý je schopný daný druh pitvy vykonať. Hradená je taktiež preprava z pitvy do miesta, kde k smrti došlo, prípadne do miesta pohrebu, ak je toto miesto rovnako vzdialené alebo bližšie ako miesto, kde osoba zomrela. Tento zákon z hradených služieb vylučuje anatomickú a súdnu pitvu a prepravu k takýmto pitvám a z týchto pitiev.

5/ NÁVRH NA ZMENU PRÁVNEJ ÚPRAVY

V právnych pomeroch Slovenskej republiky existuje skúsenosť s činnosťou ÚDZS pri zabezpečovaní prehliadok mŕtvych predovšetkým skrz odbornú prípravu lekárov. Rovnako existuje skúsenosť s organizáciou pitiev.

Činnosť lekára/poskytovateľa ZS pri prehliadke mŕtveho je de facto aktivitou, ktorú v zmysle definícií zákona č. 576/2004 Z.z. nie je možné označiť za poskytovanie zdravotnej starostlivosti (v tomto bode primárne odkazujeme na definíciu zdravotnej starostlivosti obsiahnutú v § 2 ods. 1 zákona). Prehliadka mŕtveho je dôležitým úkonom, ktorý je spôsobilý vykonať len subjekt v postavení lekára a súčasne je úkonom nepochybne dôležitým. Na druhej strane jeho vykonanie je skôr úkonom administratívnym ako úkonom, ktorým by bol sledovaný záujem osoby, ktorej týka. Z povahy tejto činnosti z nášho pohľadu nevyplýva, že by prehliadka mŕtveho prevažovala nad záujmom lege artis poskytovanej zdravotnej starostlivosti pacientom.

Vychádzajúc z predpokladu, že ÚDZS už dnes zabezpečuje činnosti týkajúce sa prehliadok mŕtvych a súčasne že primárnou úlohou poskytovateľa zdravotnej starostlivosti je liečiť pacientov, máme za to, že prehliadky mŕtvych by nemali byť koncipované ako povinnosť pre poskytovateľov ZS. Tú činnosť by mal ÚDZS realizovať prostredníctvom svojich zamestnancov, alebo prostredníctvom lekárov, ktorých si za týmto účelom zazmluvní (podobný režim ako pri odborných konzultantov pri výkone dohľadu).

Pri zmene právnej úpravy sa je potrebné zamerať na nasledovné otázky:

- 1) „Kto“ bude obhliadať – otázka v rovine špecializácie obhliadajúceho lekára. **NÁVRH:** odborná otázka medicínskej povahy. Špecializácia lekára by mala byť upravená v 581/2004 Z.z., nie v zákone 576/2004 Z.z..
- 2) Na základe akého „titulu“ bude ohliadať – verejná vs. profesionálna povaha služby. **NÁVRH:** filozofia profesionálne organizovaného systému v kompetencii ÚDZS. Vypustenie povinnosti prehliadať zo zákona 578/2004 Z.z..
- 3) Aká je podmienka odbornej prípravy na výkon tejto činnosti. **NÁVRH:** viď bod 1.
- 4) Proces obhliadky počnúc od jej iniciovania až po jej finalizáciu a potenciálne napojenie záverov obhliadajúceho lekára na ďalšie zložky (PZ SR a podobne), diferenciácia procesu na základe miesta nálezu mŕtveho, stanovenie kritérií pre určenie osoby obhliadajúceho lekára (vylúčenie lekára s osobným vzťahom k mŕtvemu?, vylúčenie posledného lekára ktorý poskytoval ZS?...) **NÁVRH:**

Problematika postupu pri prehliadkach by mala byť komplexne upravená v 581/2004 Z.z., nie v zákone 576/2004 Z.z. (vid' návrh nižšie).

5) Financovanie **NÁVRH**: financovanie z rozpočtu ÚDZS.

V nadväznosti na uvedené navrhujeme tieto úpravy:

a/ Navrhované úpravy v zákone č. 576/2004 Z.z.

V zákone č. 576/2004 upraviť ustanovenia § 41 - § 43 tak, aby upravovali len určovanie smrti – teda definíciu biologickej a klinickej smrti. Zvyšná úprava samotného postupu pri prehliadke mŕtveho by bola presunutá do nového § 47b (pred § 48 v ktorom je upravená pitva).

Draftový návrh upravených ustanovení § 41 – 43 zákona č. 576/2004 Z.z.

PIATA ČASŤ POSTUP PRI ÚMRTÍ

§ 41

zrušený

§ 42

Prehliadka mŕtveho tela

(1) Prehliadkou mŕtveho tela sa zisťuje smrť, jej čas a príčina.

(2) Prehliadku mŕtveho tela vykoná lekár úradu pre dohľad.⁴²⁾ Postup pri prehliadke upravuje osobitný predpis.

§ 43 Určovanie smrti

(1) Lekár je povinný zisťovať smrť v súlade so súčasnými poznatkami vedy.

(2) Osoba sa považuje za mŕtvu, ak lekár zistí, že došlo k trvalému zastaveniu dýchania a srdcovej činnosti.

(3) Osoba sa považuje za mŕtvu aj vtedy, ak dôjde k nezvratnému vyhasnutiu všetkých funkcií celého mozgu (ďalej len „smrť mozgu“).

(4) Ak sa dýchacie funkcie a obehové funkcie osoby udržiavajú pomocou prístrojov, smrť mozgu musí jednomyselne potvrdiť konzílium (§ 2 ods. 5) postupom stanoveným v osobitnom predpise (odkaz na príslušný nový § v zákone č. 581/2004 Z.z.).

(5) Po určení smrti lekárom alebo konzíliom možno na mŕtvom tele vykonať len

a) pitvu,¹⁴⁾

b) zdravotné výkony potrebné na účely odoberania orgánov, tkanív a buniek (§ 37),

c) zdravotné výkony vedúce k pôrodu, ak ide o tehotnú ženu.

b/ V zákone č. 581/2004 Z.z. navrhujeme nové ustanovenie § 47b, ktoré bude obsahovať:

- Spôsob nahlasovania mŕtveho – navrhujeme upraviť nahlasovanie na 112 (jednotné európske číslo tiesňového volania, § 6 zákona 129/2002 Z.z. o integrovanom záchrannom systéme) v kombinácii na osobitný telefonický kontakt zriadený ÚDZS (tento “priamy” kontakt by slúžil primárne na nahlasovanie smrti v zdravotníckom zariadení)
- Úprava postavenia osoby oprávnenej vykonať prehliadku mŕtveho – navrhujeme aby to bol “lekár úradu pre dohľad”. Toto postavenie by mohol mať lekár, ktorý má s úradom vzťah na základe zákonníka práce.

V prípade "externých" lekárov prichádza do úvahy aj zmluvná spolupráca v režime obchodného zákonníka. Navrhujeme využiť skúsenosti úradu so zazmluvnením konzultantov, ktorých úrad využíva pri výkone dohľadu nad zdravotnou starostlivosťou. V prípade prijatia tejto koncepcie nie je z nášho pohľadu nevyhnutné detailné upravovanie vzťahu medzi úradom a prehliadajúcim úradom, keďže lekár bude túto činnosť vykonávať na základe dohody s lekárom (teda nie titulom povinnosti stanovenej zákonom).

- Úprava konkrétneho postupu lekára pri prehliadke mŕtveho – hlásenia blízkym osobám, zápisnica o prehliadke mŕtveho, postup pri konštatovaní smrti mozgu, úprava postupu v prípade konziliárneho určenia smrti, nadväznosť na hlásenia na PZ SR pri podozrení na násilnú smrť/smrť v dôsledku trestného činu a podobne, nadväznosť postupu pri podozrení na infekčné ochorenie a podobne, nadväznosť na vykonanie pitvy.

c/ Úprava zákona 129/2002 Z.z. o integrovanom záchrannom systéme

Doplnenie regulácie týkajúcej sa plnenia úloh jednotlivých súčastí záchranného systému pri nahlasovaní mŕtvych úradu v situáciách, kedy na linku 112 bol hlásený mŕtvy.

d/ Úprava zákona č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch

- Vypustenie povinnosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti v súčasnosti upravenej v § 79 ods. 1 písm. w/. V zmysle navrhovanej koncepcie prehliadok mŕtvych už nebude ich vykonávanie povinnosťou poskytovateľov, nakoľko ich zabezpečenie bude mať v plnej kompetencii úrad (či cez zamestnancov úradu, alebo prostredníctvom zazmluvnených lekárov).
- V nadväznosti na navrhované vypustenie povinnosti je potrebná aj konsolidácia ustanovenia § 82 ods. 1 písm a/.

Vyššie uvedené úpravy právnych predpisov ilustrujú filozofiu potenciálnej zmeny a nie jej definitívnu a detailnú úpravu.

Ostávame k dispozícii pre ďalšiu komunikáciu!

S úctou,

h&h PARTNERS
advokátska kancelária s.r.o.
Mäsiarska 6, 040 01 KOŠICE
IČO: 44323760, DIČ: 2022659914

h&h PARTNERS, advokátska kancelária, s.r.o. v z.,
JUDr. Ivan Humeník, PhD. advokát, konateľ

